

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUTORIŲ TEISIŲ IR GRETUTINIŲ TEISIŲ ĮSTATYMO NR. VIII-1185
1, 2, 3, 5, 11, 15, 21, 22, 23, 32, 42, 46, 48, 51, 53, 56, 58, 59, 63, 65, 68, 70, 72⁹, 72¹⁰, 72¹², 72¹³,
72³⁰, 72³¹, 75, 78, 80, 87, 89, 91, 93, 96 STRAIPSNIŲ, 3 PRIEDO PAKEITIMO IR
ĮSTATYMO PAPILDYMO 15¹, 15², 21¹, 22¹, 22², 40¹, 40², 40³, 57¹, 65¹ STRAIPSNIAIS, VIII
IR IX SKYRIAIS ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 (toliau – Įstatymas) 1, 2, 3, 5, 11, 15, 21, 22, 23, 32, 42, 46, 48, 51, 53, 56, 58, 59, 63, 65, 68, 70, 72⁹, 72¹⁰, 72¹², 72¹³, 72³⁰, 72³¹, 75, 78, 80, 87, 89, 91, 93, 96 straipsnių, 3 priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 15¹, 15², 21¹, 22¹, 22², 40¹, 40², 40³, 57¹, 65¹ straipsniais, VIII ir IX skyriais, įstatymo projekto (toliau – Projektas) parengimą lėmusios priežastys:

1.1. 2019 m. balandžio 17 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/789, kuria nustatomos naudojimosi autorių teisėmis ir gretutinėmis teisėmis, taikytinomis tam tikroms transliuojančiųjų organizacijų internetu transliuojamoms programoms bei retransliuojamoms televizijos ir radijo programoms, taisyklės ir kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 93/83/EEB (toliau – Direktyva 789). Direktyvos 789 nuostatomis padedama plėtoti tarpvalstybinę prieigą prie televizijos ir radijo programų. Direktyva 789 įsigaliojo 2019 m. birželio 6 d., jos nuostatos į nacionalinę teisę turėjo būti perkeltos iki 2021 m. birželio 7 d.

1.2. 2019 m. balandžio 17 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 96/9/EB ir 2001/29/EB (toliau – Direktyva 790). Atsižvelgiant į technologijų pokyčius bei būdus, kuriais naudotojai pasiekia turinį internete, Direktyva 790 atnaujintos autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklės sukuriant išsamią aiškesnių ir skaitmeniniam amžiui pritaikytų taisyklių sistemą, kuri padėtų ginti autorių teisių saugomą medžiagą ir būtų naudinga autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojams, leidėjams, paslaugų teikėjams ir naudotojams. Direktyva įsigaliojo 2019 m. birželio 6 d., jos nuostatos į nacionalinę teisę turėjo būti perkeltos iki 2021 m. birželio 7 d.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Projekto iniciatorė ir rengėja Kultūros ministerija. Projektui parengti Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2019 m. liepos 24 d. įsakymu Nr. 498 „Dėl darbo grupės sudarymo“ iš įvairių suinteresuotų autorių teisių ar gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir susijusių sektorių asociacijų atstovų sudaryta darbo grupė (darbo grupės vadovė kultūros viceministrė Regina Jaskelevičienė, nuo 2021 m. – kultūros viceministras Vygintas Gasparavičius). Darbo grupės rezultatus apibendrina ir konkrečius Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau – Įstatymas) pakeitimus parengė Kultūros ministerijos Visuomenės informavimo ir autorių teisių politikos grupė (grupės vadovas Deividas Velkas, tel. 8 608 45993, el. p. deividas.velkas@lrkm.lt).

3. Kaip šiuo metu yra teisiškai reglamentuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

3.1. Įstatymas nereglamentuoja Direktyva 789 koordinuojamų naujų sričių: 1) *internetinių transliavimo paslaugų* (kurias teikia transliuojančiosios organizacijos, norėdamos įtraukti tam tikras programas į transliuotojo internetines paslaugas, pavyzdžiui, vienalaikio transliavimo arba laidų įrašų peržiūros paslaugas); 2) *retransliavimo paslaugų*, nepriklausomai nuo technologinių priemonių ar būdų; 3) *tiesioginio signalų perdavimo paslaugų* (tai būdas, kuriuo transliuotojai transliuoja savo programas visuomenei ne tiesiogiai jas perduodami visuomenei belaidžio ryšio priemonėmis, o siųsdami savo programas signalų skleidėjams, kurie jas perduoda visuomenei). Šiuo metu reglamentuojamas tik kabelinis retransliavimas (žr. sąvokas Įstatymo 2 straipsnio 16 ir 17 dalyse). *Retransliavimas* yra reguliuojamas Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo

įstatyme, tačiau šią sąvoką apimančių naujų elementų reglamentavimas Įstatyme yra būtinas. Viena vertus, *retransliavimo* sąvoka, numatyta Visuomenės informavimo įstatyme, nors ir apima Direktyvos 789 numatomą reguliavimą, yra išreikšta implicitiškai. Kita vertus, Direktyvoje 789 pateiktas *retransliavimo* turinys pasižymi specifiskumu, būdingu ne apskritai retransliavimo, kaip objektyvaus proceso – informacijos perdavimo būdo – reguliavimui, tačiau kaip šio proceso subjektyvioji pusė, t. y. kaip vienas iš kūrinio ar gretutinių teisių objekto viešo paskelbimo būdų, kuriam taikomos specialios naudojimo taisyklės.

3.2. Įstatymo 22, 23, 32, 58 ir 63 straipsniuose įtvirtintų turtinių teisių apribojimų apimtis *naudojimui mokymo ir švietimo tikslais* bei *naudojimui kultūros paveldo išsaugojimo tikslais* nepritaikyta naudojimui internete, todėl minėtuose Įstatymo nuostatose yra išplečiami ir modernizuojami turtinių teisių apribojimai (žr. Projekto 11, 16, 27 ir 29 straipsnius). *Tekstų ir duomenų gavyba mokslinių tyrimų tikslais* ir *tekstų ir duomenų gavybos kitais tikslais* Įstatyme visai nereglamentuojama.

3.3. Įstatymas nenumato teisinio režimo *kūriniais ar kitiems objektams, kuriais nebeprekiuojama* (tai autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektai, nuolat saugomi bibliotekų, muziejų, archyvų fonduose ar kolekcijose, kurių viešojoje prekyboje nebėra ar kurie nebuvo skirti tokiai prekybai).

3.4. Įstatymas nereglamentuoja Direktyva 790 aptariamų naujų teisinių santykių, susijusių su: 1) *elektroninės spaudos leidėjų* teisėmis; 2) *turinio dalijimosi interneto paslaugų teikėjų* veiksmais, naudojant saugomą turinį; 3) bendroju principu – autoriaus ar atlikėjo *teise į tinkamą ir proporcingą atlygį*; 4) bendrąja autorių ar atlikėjų *teise gauti informaciją* apie pajamas ir atlygį; 5) autorių ar atlikėjų *teise pakeisti sutartį, kai kūrinys nenaudojamas*; 6) autorių ar atlikėjų *teise į alternatyvų ginčų sprendimą*.

Įstatyme tiesiogiai ir aiškiai nenustatytas bendrasis principas autoriui ar atlikėjui gauti tinkamą ir proporcingą atlygį už perduotas teises ar tam tikrus naudojimo būdus, nors tokio principo įgyvendinimo nuostatos ir numatomos (žr. Įstatymo nuostatas, susijusias su turtinėmis autorių teisėmis į kūrinį, kurį sukūrė darbuotojas atlikdamas tarnybines pareigas ar darbo funkcijas (9 straipsnio 2 dalis), teise į tam tikrą atlygį (11 straipsnio 3 ir 4 dalys), teise gauti autorinį atlyginimą už kiekvieną kūrinio naudojimo būdą (15 straipsnio 3 dalis), teise į kompensaciją už tam tikrą naudojimą: už perduotą išimtinę teisę teikti kūrinį panaudai (16 straipsnio 3 dalis), už kiekvieną meno kūrinio originalo ir literatūros ar muzikos kūrinio rankraščio originalo perpardavimą (17 straipsnio 1 dalis), kai kūrinys atgaminamas asmeniniais tikslais (20 straipsnis), kai jis atgaminamas asmeniniais tikslais reprografijos būdu (20¹ straipsnis); nuostata, kad teisės į visus būsimus arba aiškiai neidentifikuotus autoriaus kūrinius negali būti perduodamos (38 straipsnio 3 dalis); kai panaikinamas nenustatytų teisių turėtojo kūrinio statusas (96 straipsnis)).

Specialiosios skaidrumo normos, šiuo metu įtvirtintos Įstatymo 11 straipsnio 5 dalyje, 15 straipsnio 5 dalyje, 46 straipsnio 1 dalies 7 punkte, 48 straipsnio 3 dalyje, 53 straipsnio 7 dalyje, yra per siauros apimties, todėl pakeičiamos bendrąja pareiga teikti informaciją autoriams ar atlikėjams (žr. Projekto 16 straipsnį).

Bendroji sutarties nutraukimo ar pakeitimo teisė šiuo metu įtvirtinta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso šeštojoje knygoje (6.217 straipsnis numato, kad šalis gali nutraukti sutartį, jeigu kita šalis sutarties neįvykdo ar netinkamai įvykdo ir tai yra esminė sutarties sąlyga; 6.223 straipsnis nustato, kad sutartis gali būti pakeista šalių susitarimu). Specialioji autoriaus teisė nutraukti sutartį įtvirtinta Įstatymo 46 straipsnio 3 dalyje, ji taikoma tik leidybos santykių srityje ir neapima teisės pakeisti sutartį, kai kūrinys nenaudojamas. Projektu ši specialioji norma pakeičiama bendrąja norma, taikytina autoriams ir atlikėjams visose individualių teisinių santykių srityse (išskyrus darbo santykių).

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

4.1. Įgyvendinant Direktyvą 789:

4.1.1. Įstatymu būtų reguliuojamos naujos paslaugos – *internetinės transliavimo paslaugos, retransliavimo paslaugos, tiesioginis signalų perdavimas*, o šių paslaugų teikėjams nustatomas atskiras teisinis režimas (žr. Projekto 7, 8, 23 straipsnių, 30 straipsnio 4 dalies, 37 straipsnio nuostatas). Taip bus modernizuojamas televizijos ir radijo programų teikimo reglamentavimas, jį pritaikant skaitmeninei aplinkai, palengvinamas teisių įgijimas tokių paslaugų teikimui ir užtikrinamas programų prieinamumas internete tiek nacionaliniu, tiek tarpvalstybiniu lygmeniu.

4.1.1.1. *Internetinėms transliavimo paslaugoms* nustatomas kilmės šalies principas (žr. Projekto 7 straipsnį). Teisės, reikalingas norint įtraukti tam tikras programas į transliuotojo internetines paslaugas, reikės įgyti tik toje valstybėje narėje, kurioje yra pagrindinė transliuojančiosios organizacijos buveinė, o ne visose Europos Sąjungos valstybėse narėse, kuriose transliuotojas nori programas padaryti prieinamas. Licencijos mokestis, kurį transliuotojai moka teisių turėtojams, turės atitikti programų auditoriją (žr. Projekto 37 straipsnį). Kilmės šalies principas bus taikomas transliuotojų teikiamoms internetinėms paslaugoms, kuriomis suteikiama prieiga prie programų, transliuojamų tradiciniu būdu (vienalaikiam transliavimui ar laidų įrašų peržiūros paslaugoms), ir perduodant turinį, kuris praturtina, išplečia ar papildo transliuojamas programas (įskaitant vaizdo anonsus ar papildomą medžiagą apie tai, kaip buvo filmuojama); taikomas visoms radijo programoms ir tam tikroms televizijos programoms – naujienų ir aktualijų programoms ir vien pačių transliuojančiųjų organizacijų finansuotoms laidoms. Kilmės šalies principas nebus taikomas užsakomųjų vaizdo programų paslaugoms, sporto renginių transliacijoms per televiziją, televizijos produkcijai, kuri įsigyta iš trečiųjų šalių arba kurią transliuojančiųjų organizacijų užsakymu parengė nepriklausomi prodiuseriai.

4.1.1.2. *Retransliavimo paslaugoms*, teikiamoms įvairiomis priemonėmis (interneto protokolo televizija (IPTV), palydovu, skaitmenine antžemine įranga ar internetu), bus taikoma privalomo kolektyvinio administravimo sistema. Dabar ji taikoma tik kabeliniam retransliavimui pagal galiojančią Palydovinio transliavimo ir kabelinio perdavimo direktyvą (Direktyva 93/83/EEB). Pagal šią sistemą retransliavimo paslaugų teikėjai galės pasinaudoti tokia pačia tvarka teisėmis, reikalingoms tam, kad jie galėtų retransliuoti radijo ir televizijos programas iš kitų valstybių narių, įgyti, ir galės paprasčiau įgyti reikiamas teises – iš transliuotojų, kurių kanalus jie retransliuoja, ir iš kolektyvinio administravimo organizacijų (organizacijų, kurios atstovauja daugybei teisių turėtojų, Lietuvoje tai būtų AVAKA), o ne iš atskirų teisių turėtojų asmeniškai. Taikant šią sistemą bus užtikrinama visų atitinkamų teisių turėtojų teisių apsauga ir tarpvalstybinė prieiga (retransliavimo paslaugų teikėjai galės jų paslaugų naudotojams pasiūlyti daugiau kanalų iš visos Europos Sąjungos). Taisyklės dėl privalomo kolektyvinio administravimo netaikomos transliuotojų turimoms retransliavimo teisėms. Tokiais atvejais transliuotojai teises retransliavimo paslaugų teikėjams suteikia tiesiogiai. Internetu teikiamoms retransliavimo paslaugoms naujas režimas taikomas tik tada, kai tos paslaugos teikiamos administruojamoje aplinkoje (t. y. aplinkoje, kurioje leidimą turintys naudotojai turi prieigą prie saugių retransliacijų), todėl šis privalomas požymis įtrauktas į *retransliavimo paslaugų* sąvoką (žr. Projekto 2 straipsnio 16 dalį). Taip siekiama užtikrinti pakankamą apsaugą nuo neteisėto kūrinių ir kitų saugomų objektų naudojimo, kuri itin svarbi mokamų paslaugų atveju.

4.1.1.3. *Tiesioginio signalų perdavimo paslaugų* teikimo režimą nustato Direktyvos 789 IV skyrius „Programų transliavimas vykdant tiesioginį tiekimą“. Jame numatoma, kad skaitmeninėje aplinkoje paslaugų teikėjai, platinantys televizijos ir radijo programas vartotojams, transliuojančiųjų organizacijų programų signalus gali įgyti įvairiais būdais, įskaitant tiesioginio signalų perdavimo techninį procesą, todėl tam reikalingos naujos taisyklės. Kai transliuotojai savo programų signalus tiesioginio signalų perdavimo būdu perduoda tik signalų platintojams, o pastarieji juos perduoda visuomenei, šis aktas yra laikomas viešu paskelbimu, kuriame dalyvauja ir transliuotojas, ir signalų skleidėjai, ir leidimą tam jie turi gauti iš teisių turėtojų. Ši nauja nuostata (žr. Projekto 8 straipsnį) padės užtikrinti, kad teisių turėtojams būtų tinkamai atlyginama tais atvejais, kai jų kūriniai naudojami programose, transliuojamose tiesioginio signalų perdavimo per signalų skleidėjus būdu. Projekte siūloma pasinaudoti Direktyvos 789 8 straipsnio 1 dalyje valstybėms narėms suteikta galimybe numatyti tvarką, pagal kurią išduodami leidimai, ir tuo tikslu išplėsti privalomąjį

kolektyvinį administravimą įtraukiant tiesioginio signalų perdavimo paslaugų teikimą, kai jį vykdo signalų skleidėjai (žr. Projekto 30 straipsnį, kuriuo keičiamas Įstatymo 65 straipsnis, jo 2 dalies 3 punktą), nes būtent jie, kaip ir retransliavimo paslaugų teikėjai, o ne transliuojančiosios organizacijos, susiduria su didele teisių įgijimo našta. Direktyvos 789 9 straipsnyje nustatytos pereinamojo laikotarpio nuostatos kilmės šalies principo taikymui ir tiesioginio signalų perdavimo paslaugų teikimui perkeliama Projekto 51 straipsnio 3 ir 4 dalimis.

4.1.2. Įstatymas papildomas penkiomis naujomis sąvokomis (žr. Projekto 2 straipsnį): 1) *internetinės transliavimo paslaugos*; 2) *retransliavimo paslaugos*; 3) *retransliuotojas*; 4) *tiesioginis signalų perdavimas*; 5) *signalų skleidėjas*. Sąvoka „administravimo aplinka“ Direktyvos 789 norminiame tekste yra vartojama tik vieną kartą siekiant paaiškinti *retransliavimo paslaugų* sąvoką, todėl Direktyvos 789 2 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta „administravimo aplinkos“ sąvoka neperkeliamą atskirai, o, vadovaujantis teisinės ekonomijos principu, yra įtraukiama į *retransliavimo paslaugų* sąvoką kaip šios sąvokos požymis. *Retransliavimo paslaugų* sąvokoje neperkeliamas požymis „iš kitos valstybės nares“, numatytas Direktyvos 789 2 straipsnio 2 dalyje, nes kitaip būtų eliminuojami paslaugų teikėjai ne iš Europos Sąjungos ar Europos ekonominės erdvės, jiems reikėtų nustatyti atskirą teisinį režimą.

Atsisakoma dviejų sąvokų („kabelinė retransliacija“ ir „kabelinės retransliacijos operatorius“), todėl atitinkamai keičiama „transliuojančiosios organizacijos“ sąvoka ir atsisakoma specialiųjų normų, skirtų tik kabelinei retransliacijai. Taip yra laikomasi technologinio neutralumo principo, kurį taiko ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

4.2. Įgyvendinant Direktyvą 790, Įstatymas papildomas šešiomis naujomis sąvokomis (žr. Projekto 2 straipsnį): 1) *elektroninės spaudos leidėjas*; 2) *elektroninis spaudos leidinys*; 3) *kultūros paveldo įstaiga*; 4) *mokslių tyrimų organizacija*; 5) *tekstų ir duomenų gavyba*; 6) *turinio dalijimosi internetu paslaugos teikėjas*. Siekiant sąvokų vienodumo tarp Direktyvos 790 ir Įstatymo tekstų, pastarajame siūloma naudoti Direktyvos sąvoką *kultūros paveldo įstaiga*, nepaisant to, kad ši sąvoka savo turiniu atitinka kituose Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir praktikoje vartojamą atminties institucijų sąvoką (viešai prieinama biblioteka, muziejus, archyvas, kino ar garso paveldo įstaiga). Direktyvoje 790 vartojama ir į Įstatymą perkeliama sąvoka *kultūros paveldo įstaiga* priskiriama ypatingai autorių teisių ar kitų teisių objektų naudotojų grupei (veikia nekomerciniais tikslais, įgyvendina konkrečius uždavinius mokymo, kultūros paveldo išsaugojimo ar mokslo tyrimų srityse, gali išskirtinai naudotis tam tikrais turitinių teisių apribojimais), todėl jos turinys yra specialus. Vadovaujantis nuoseklumo principu, Įstatymo VII skyriuje „Nenustatytų teisių turėtojų kūrinių ir jų naudojimo sąlygos“ vartojama sąvoka „kultūros, švietimo ir mokslo įstaigos“ pakeičiama *kultūros paveldo įstaiga*, nes abiejų sąvokų turinys yra identiškas. Šiuo atveju Įstatymo 89 straipsnyje minint švietimo įstaigas ar mokslo tyrimo institutus turima omenyje tokių įstaigų bibliotekas, archyvus (žr. 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/28/ES dėl tam tikro leistino nenustatytų autorių teisių kūrinių naudojimo 1 straipsnį, kuris nustato, kad ši direktyva yra susijusi su tam tikru nenustatytų autorių teisių kūrinių valstybėse narėse įsteigtose viešosiose bibliotekose, švietimo įstaigose ir muziejuose, taip pat archyvuose, kino ar garso paveldo institucijose ir viešosiose transliuojančiosiose organizacijose naudojimu).

Patikslinamos dvi sąvokos („gretutinių teisių objektas“ ir „gretutinių teisių subjektas“), į jas atitinkamai įtraukiant *elektronius spaudos leidinius* ir *elektroninės spaudos leidėjo* sąvokas, nes Direktyva 790 tam tikras elektroninės spaudos leidėjo išimties teises prilygina gretutinių teisių subjektų (pvz., prodiuserių) teisėms.

Atsisakoma sąvokos „citata“, ji Įstatyme vartojama tik vieną kartą, be to, laikytina pertekline, kadangi jos turinys atskleistas Įstatymo 21 straipsnyje (žr. Projekto 9 straipsnį).

4.3. Įgyvendinant Direktyvos 790 II Antraštinę dalį „Priemonės, kuriomis išimties ir apribojimai pritaikomi prie skaitmeninės ir tarpvalstybinės aplinkos“ (3–7 straipsniai), Įstatymas papildomas naujomis nuostatomis (žr. Projekto 12, 13, 16, 27 ir 29 straipsnius), susijusiomis su: 1) *tekstų ir duomenų gavyba mokslinių tyrimų tikslais*; 2) *tekstų ir duomenų gavyba kitais tikslais*. Įstatyme dabar įtvirtinti turtinių teisių apribojimai (žr. Įstatymo 22, 23, 32, 58 ir 63 straipsnius) išplečiami šiose srityse: 1) *naudojimas mokymo ir švietimo tikslais*; 2) *kultūros paveldo*

išsaugojimas. Taip bus padidintos galimybės naudotis autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių saugoma medžiaga švietimo, mokslinių tyrimų, duomenų analizės ir kultūros paveldo išsaugojimo tikslais. Naudojimo šiais tikslais išimtys atnaujinamos ir pritaikomos prie technologinių pokyčių, kad suskaitmenintą medžiagą būtų galima naudoti internetu prieinamu būdu ir tarpvalstybiniu mastu. Tam tikromis Įstatyme numatytais aplinkybėmis bus lengviau pasinaudoti saugomu turiniu (išimtimi besinaudojantis asmuo arba institucija galės naudoti saugomą turinį be išankstinio teisių turėtojų leidimo) ir įgyvendinti konkrečius viešosios politikos uždavinius (švietimo, kultūros paveldo, mokslinių tyrimų, pramonės inovacijų srityse).

4.3.1. *Tekstų ir duomenų gavyba* sudaro galimybes apdoroti didelius informacijos kiekius siekiant gauti naujų žinių ir atrasti naujas tendencijas. Taikant autorių teisių išimtį *tekstų ir duomenų gavybai mokslinių tyrimų tikslais* (žr. Projekto 12, 16 ir 27 straipsnius), atsiras teisinis tikrumas, koku mastu universitetai ir mokslinių tyrimų organizacijos gali vykdyti turinio tekstų ir duomenų gavybą, joms sumažės našta, susijusi su leidimų naudotis autorių teisių saugomais kūrinių gavimu, jos galės automatizuotomis technologijomis analizuoti didelius duomenų rinkinius moksliniais tikslais. Naujoji išimtis taip pat taikoma kultūros paveldo įstaigoms, nes jos, vykdydamos pagrindinę veiklą, taip pat galėtų vykdyti mokslinius tyrimus. Tai padės siekti mokslinių laimėjimų ir inovacijų.

4.3.2. Papildoma *tekstų ir duomenų gavybai taikoma bendroji išimtis* (žr. Projekto 13, 16 ir 27 straipsnius) apims kitų naudotojų ne mokslinių tyrimų srityje vykdomą tekstų ir duomenų gavybą. Ši išimtis padės Lietuvoje plėtoti duomenų analizę ir dirbtinį intelektą.

4.3.3. Atnaujinta mokymo įstaigoms ir mokytojams taikoma išimtis *mokymo tikslais* (žr. Projekto 11, 16 ir 29 straipsnius) leidžia autorių teisių saugomą skaitmeninį turinį kaip pavyzdį naudoti tarpvalstybiniu mastu mokymo tikslais. Ji leis švietimo įstaigoms, neabejojant dėl veiksmų teisėtumo, per savo saugią elektroninę aplinką (pavyzdžiui, universiteto intranetą arba mokyklos virtualią mokymosi aplinką), suteikti prieigą prie mokymo turinio nuotoliniu būdu besimokantiems studentams kitose valstybėse narėse.

4.3.4. Atnaujinta *kultūros paveldo išsaugojimo tikslais* taikoma išimtis (žr. Projekto 14, 16, 27 ir 29 straipsnius) leis kultūros paveldo įstaigoms (pavyzdžiui, bibliotekoms, archyvams, muziejams), taikant naujus skaitmeninio išsaugojimo metodus daryti savo fonduose ir kolekcijose nuolat saugomų kūrinių kopijas. Naujas reglamentavimas sudarys geresnes sąlygas skaitmeninti Lietuvos kultūros paveldą ir taip jį išsaugoti, ateities kartoms bus suteiktos didesnės galimybės ir geresnis prieinamumas susipažinti su mūsų kultūros paveldu.

4.4. Įgyvendinant Direktyvos 790 III Antraštinę dalį „Licencijų teikimo tvarkos tobulinimo ir didesnių galimybių susipažinti su turiniu užtikrinimo priemonės“ (8–14 straipsniai), Įstatymas papildomas nauju straipsniu, reglamentuojančiu *išplėstinių licencijų teikimą* (žr. Projekto 31 straipsnį), VIII skyriumi „Kūriniai, gretutinių teisių ir *suis generis* teisių objektai, kuriais nebeprekiuojama, ir jų naudojimo sąlygos“ (žr. Projekto 48 straipsnį), Įstatymo 5 straipsnis papildomas nauju punktu (žr. Projekto 4 straipsnį) ir pakeičiamas Įstatymo 72³⁰ straipsnis papildant Autorių teisių ir gretutinių teisių komisijos funkcijų sąrašą (žr. Projekto 38 straipsnio 2 ir 3 dalys). Taip bus užtikrinama geresnė tarpvalstybinė ir internetinė prieiga prie autorių teisių saugomo turinio. Naujas reglamentavimas padės didinti audiovizualinių kūrinių prieinamumą užsakomųjų vaizdo paslaugų platformose, sudarys geresnes sąlygas kūrinių ir kitų objektų, kuriais nebeprekiuojama, skaitmeninimui bei sklaidai ir padės užtikrinti, kad visi naudotojai, būdami visiškai tikri dėl savo veiksmų teisėtumo, galėtų internete platinti viešoje erdvėje esančių meno kūrinių kopijas.

4.4.1. *Išplėstinis kolektyvinis autorių teisių ir gretutinių teisių administravimas* (žr. Projekto 31 straipsnį) – tai siūlomas naujas teisinis reguliavimas, pagal kurį pakankamai atstovaujančios kolektyvinio administravimo organizacijos išduoda naudojimo licencijas teisių subjektams, kurie šiuo klausimu nėra įgalioję atstovaujančios kolektyvinio administravimo organizacijos. Kolektyvinio administravimo organizacija gali būti pripažinta pakankamai atstovaujančia, jeigu ji turi didžiausią skaičių narių, esančių atitinkamo tipo kūrinių ar gretutinių teisių objektų teisių subjektais, arba jeigu ji yra vienintelė, kuri administruoja teises į atitinkamo tipo kūrinius ar

gretutinių teisių objektus. VIII skyriaus reguliavimo tikslu siūloma įvesti *išplėstinės licencijos* sąvoką. Šios licencijos bus neišimtinės ir teikiamos tik konkrečiose Įstatyme aiškiai nustatytose srityse (žr. Projekto 31 straipsnį, kuriuo Įstatymas papildomas 65¹ straipsniu, jo 2 dalį), kai atskirų leidimų gavimas iš teisių turėtojų yra tiek sudėtingas ir nepraktiškas, kad dėl naudojimo pobūdžio ar susijusių kūrinių ar kitų objektų tipų būtinas licencijos suteikimo sandoris, susijęs su licencijos, apimančios visus susijusius teisių subjektus, suteikimu, greičiausiai neįvyks. Tokias licencijas galės teikti tik tos kolektyvinio administravimo organizacijos, kurios bus pripažintos pakankamai reprezentatyviomis (žr. Projekto 31 straipsnį, kuriuo Įstatymas papildomas 65¹ straipsniu, jo 3 dalį). Šiuo metu Lietuvoje veikiančios trys kolektyvinio teisių administravimo organizacijos (AGATA, AVAKA ir LATGA) galėtų būti pripažintos pakankamai atstovaujančiomis. Išplėstinių licencijų teikimas suteiks galimybę sudaryti susitarimus tose srityse, kuriose teisių subjektų leidimu grindžiamas kolektyvinių licencijų teikimas nėra išsamus visus kūrinius ar kitus objektus, kurie bus naudojami, apimantis sprendimas. Toks reguliavimas papildys kolektyvinį teisių administravimą, pagrįstą atskiru teisių subjektų leidimu, naudotojams bus užtikrinamas visiškas teisinis tikrumas, teisių subjektams bus suteikiama daugiau galimybių gauti naudos iš teisėto jų kūrinių naudojimo.

4.4.2. *Kūrinių ir kitų objektų, kuriais nebeprekiuojama, reglamentavimas* (žr. Projekto 48 straipsnį) apims kultūros paveldo įstaigų fonduose ir kolekcijose nuolat saugomus įvairius objektus, įskaitant fotografijas, programinę įrangą, fonogramas, audiovizualinius kūrinius ir dailės kūrinius, įskaitant atvejus, kai jais niekada nebuvo prekiaujama (plakatus, lankstinukus, vadinamuosius apkasų žurnalus arba mėgėjų audiovizualinius kūrinius), neišleistus kūrinius ar kitus objektus. Kultūros paveldo įstaigos, siekdamos nustatyti, ar kūrinys ar kitas objektas gali būti laikomas tokiu, kuriuo nebeprekiuojama, turės atlikti patikrą, kurios kriterijai bus pateikti įgyvendinamajame teisės akte. Projekte numatomas dvejopas teisinis reguliavimas teisėtam tokių kūrinių naudojimui užtikrinti: 1) pagal išplėstines licencijas, pritaikytas kultūros paveldo įstaigų naudojimui nekomerciniais tikslais ir tarpvalstybiniu mastu (žr. Projekto 48 straipsnį, kuriuo Įstatymas papildomas 101 straipsniu) arba 2) pagal išimtį (žr. Projekto 48 straipsnį, kuriuo Įstatymas papildomas 102 straipsniu). Projekte numatyta galimybė teisių turėtojų atsisakyti išplėstinio kolektyvinio teisių administravimo (žr. Projekto 48 straipsnį, kuriuo Įstatymas papildomas 103 straipsniu). Išimtis galės būti taikoma, kai nėra bendros tam tikro tipo kūrinių ar kitų objektų kolektyvinio teisių administravimo praktikos arba kai atitinkama kolektyvinio administravimo organizacija iš esmės nėra pakankamai atstovaujanti teisių turėtojų ir susijusių teisių kategorijai. Tokiais ypatingais atvejais kultūros paveldo įstaigos turėtų turėti galimybę kūrinius ar kitus objektus, kuriais nebeprekiuojama, internete skelbti visose valstybėse narėse pagal suderintą išimtį ar turtinių teisių apribojimą, taikomą autorių ir gretutinėms teisėms. Lietuvoje šiuo metu nėra kolektyvinio administravimo organizacijos, kuri administruotų teises į duomenų bazes ar kompiuterių programas, todėl galima numatyti išimties taikymą šiems objektams.

4.5. Įgyvendinant Direktyvos 790 IV Antraštinę dalį „Sklandžiai veikiančios autorių teisių prekyvietės kūrimo priemonės“ (15, 17–23 straipsniai), Įstatymas papildomas nauju straipsniu (žr. Projekto 26 straipsnį), kuriuo *elektroninės spaudos leidėjams* suteikiama nauja teisė, susijusi su internetinių paslaugų teikėjų naudojimosi elektroninių spaudos leidinių turiniu; nauju IX skyriumi (žr. Projekto 49 straipsnį), kurio normomis sustiprinamos teisių turėtojų pozicijos derantis ir reikalaujant atlygio už jų turinio naudojimą *turinio dalijimosi interneto paslaugų teikėjų* (toliau – *internetu platformos*) svetainėse, į kurias turinį kelia naudotojai; ir trimis naujais straipsniais (žr. Projekto 17–19 straipsnius), kuriais užtikrinami skaidrumo bei tinkamo atlyginimo autoriams ir atlikėjams reikalavimai. Pakeičiamas Įstatymo 72³⁰ straipsnis papildant Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių komisijos funkcijų sąrašą (žr. Projekto 38 straipsnio 2 dalį), suteikiant interneto platformų naudotojams, autoriams ir atlikėjams teises į alternatyvų ginčų sprendimą. Taip siekiama nustatyti teisingesnes autorių teisių rinkos taisykles, autorių rinka veiks geriau ir joje bus skatinama kurti kokybišką turinį.

4.5.1. *Elektroninės spaudos leidėjams* suteikiamos dvi išimtinės turtinės teisės – pasirinktinai leisti arba neleisti internete atgaminti ir padaryti viešai prieinamą elektroninį spaudos leidinį, kiek tai susiję su naudojimo būdais, kuriuos taiko informacinės visuomenės paslaugų

teikėjai (žr. Projekto 26 straipsnio, kuriuo Įstatymas papildomas 57¹ straipsniu, jo 1 dalį). Hipersaitų įterpimo veiksmai, atskiri žodžiai arba labai trumpos elektroninio spaudos leidinio ištraukos, kai jas naudoja informacinės visuomenės paslaugų teikėjai, nepatenka į numatytų teisių taikymo sritį (žr. Projekto 26 straipsnio, kuriuo Įstatymas papildomas 57¹ straipsniu, jo 2 dalį). Atsižvelgiant į elektroninio spaudos leidinio turinio ypatumus, elektroninės spaudos leidėjų teisės yra trumpalaikės, galioja dvejus metus po elektroninio spaudos leidinio išleidimo (žr. Projekto 28 straipsnį). Leidimų įvedimas už elektroninių spaudos leidinių naudojimą internete sudarys galimybes elektroninės spaudos leidėjams gauti pajamų už tokį naudojimą, daugiau investuoti į turinio gamybą ir taip plėtoti spaudos sklaidą internete.

4.5.2. Įgyvendinant Direktyvos 790 17 straipsnį, atskiru Įstatymo skyriumi (žr. Projekto 49 straipsnį, kuriuo Įstatymas papildomas IX skyriumi „Turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų tam tikro naudojimosi kūrinių ir gretutinių teisių objektais sąlygos“) įtvirtinami *interneto platformų* naudojimosi saugomu turiniu reikalavimai, atsakomybė ir ginčų sprendimo taisyklės. Interneto platformų tam tikriems veiksmai bus taikomas „geriausių pastangų“ (o ne „visų pastangų“, kaip neteisingai išversta į lietuvių kalbą Direktyvos 790 tekste) elgesio reikalavimas. Tai nepriklausomas Europos Sąjungos teisės terminas, įvedamas į nacionalinę teisę Direktyva 790, jis bus aiškinamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, todėl nacionaliniai atitikmenys nevartotini („maksimalios pastangos“ ar „visos įmanomos“ pastangos, įtvirtintos Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse ir teismų praktikoje). Nauju reglamentavimu sprendžiamos problemos, kai autorių teisių saugomas turinys yra interneto platformų naudotojų (pvz., Facebook ar YouTube) įkeliamas be išankstinio teisių turėtojų leidimo. Nustatant reikalavimą, kad interneto platformos turi gauti leidimus, užtikrinamas teisinis tikrumas, ar jos vykdo su autorių teisėmis susijusius veiksmus ir ar turinio dalijimosi paslaugoms teikti reikia gauti teisių turėtojų leidimą dėl turinio, kurį įkėlė naudotojai, neturintys atitinkamų teisių į įkeltą turinį. Palengvės teisių turėtojų galimybės nustatyti, kokiomis sąlygomis jų kūriniai ir kiti objektai gali būti naudojami, ir jų galimybės už tokį naudojimą gauti tinkamą atlygį. Bus skatinama plėtoti teisių turėtojų ir turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų licencijavimo rinka. Manoma, kad Lietuvoje įsisteigusią tokių interneto platformų šiuo metu nėra. Projektas neprieštarauja Europos Komisijos gairėms 17 straipsnio įgyvendinimui¹.

Direktyvos 790 17 straipsnio įgyvendinimas siejamas su galimybe naudotis įvairiomis išimtimis, todėl Projektu iš naujo įvertintos Įstatymo normos, susijusios su turtinių teisių apribojimais. Keičiamas citavimo reglamentavimas (žr. Projekto 2, 9 straipsnius ir 27 straipsnio 4 dalį) ir grąžinama išimtis karikatūros, parodijos ir pastišo tikslais (žr. Projekto 10 straipsnį ir 27 straipsnio 3 dalį), kurios anksčiau buvo atsisakyta per techninę klaidą.

4.5.3. Įgyvendinant Direktyvos 790 18–23 straipsnius, Projekte siūloma įtvirtinti naują teisinį reguliavimą individualių sutartinių santykių srityje bei papildyti esamą, susijusį su autorių ir atlikėjų turtinių teisių perdavimu, licencijų suteikimu, autorinėmis ir kitomis sutartimis, ir nustatyti šias autorių ir atlikėjų sutartines teises: 1) *gauti tinkamą ir proporcingą atlygį*; 2) *gauti informaciją apie panaudojimą ir pajamas*; 3) *reikalauti papildomo atlyginimo*, kai iš pradžių sutartas atlygis, palyginus su vėlesnėmis gautomis pajamomis, tampa neproporcingai mažas; 4) *nutraukti ar pakeisti sutartį, kai kūrinys ar gretutinių teisių objektas nenaudojamas*; 5) *į alternatyvų ginčų sprendimą*. Šios teisės netaikomos kompiuterių programų autoriams. Nuostatos, susijusios su skaidrumu, sutarčių nutraukimu ar pakeitimu ir alternatyvaus ginčų sprendimo procedūra, yra privalomos ir jų negalima atsisakyti sutartyse. Novelomis (40¹, 40², 40³ straipsniai) papildomas Įstatymo šeštasis skirsnis „Autorių turtinių teisių perdavimas ir licencijų suteikimas. Autorinės sutartys“, todėl reglamentuojant atlikėjų teises, taikoma Įstatymo 60 straipsnio 4 dalis, kuri nustato, kad sutartims dėl gretutinių turtinių teisių perdavimo ir licencinėms sutartims dėl turtinių teisių suteikimo taikomos *mutatis mutandis* šio Įstatymo 38–46, 48 ir 50 straipsnių nuostatos. Nauju reguliavimu siekiama sustiprinti autorių ir atlikėjų apsaugą ir suteikiant jiems, kaip paprastai silpnesnei šaliai, daugiau derybinių galių individualiuose sutartiniuose santykiuose.

¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Direktyvos 2019/790/ES dėl autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje 17 straipsnio gairės“ 2021 06 04 COM(2021) 288 final

4.5.3.1. Bendras principas, kad autoriai ir atlikėjai turi *teisę gauti tinkamą ir proporcingą atlygį*, kai suteikia licenciją arba perleidžia savo išimtinės teises naudoti savo kūrinius ar kitus objektus, nustatomas Įstatymo esamų normų papildymais (žr. Projekto 5 straipsnio 1 dalį, 6 straipsnio 1 dalį, 22 straipsnį). Toks atlygis turės būti tinkamas ir proporcingas faktinei ar galimai ekonominei licencijuotų ar perduotų teisių vertei, atsižvelgiant į autoriaus ar atlikėjo indėlį į bendrą kūrinį ar kitą objektą ir į visas kitas aplinkybes (rinkos praktiką arba faktinį kūrinio naudojimą).

Direktyvos 790 18 straipsnyje reikalaujama laikytis sutarčių laisvės principo ir gerbti teisių ir interesų pusiausvyrą (žr. Direktyvos 790 18 straipsnio 2 dalį). Šiam klausimui spręsti Projekto rengėja Autorių teisių ir gretutinių teisių ekspertų komisijos siūlymu užsakė tyrimą „Privalomasis kolektyvinis administravimas: rizikos, privalumai ir alternatyvos“² (toliau – Tyrimas). Tyrimo tikslas – teisiniu ir ekonominiu aspektais išanalizuoti 2016–2020 metų laikotarpio privalomo autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo instituto taikymo apimtį Lietuvoje, nustatyti šio instituto privalumus ir trūkumus, pateikti pagrindimą ir argumentus, ar privalomas kolektyvinis administravimas užtikrina sutarčių laisvės principo įgyvendinimą, užtikrina teisingo autorių teisių turėtojų ir naudotojų interesų pusiausvyros principo įgyvendinimą, ar privalomas kolektyvinis administravimas užtikrina teisingo atlygio principo įgyvendinimą (išsiaiškinti, ar surenkamas ir išmokamas atlyginimas už kūrinių naudojimą per kolektyvinio administravimo organizacijas būtų proporcingas atlygiui už faktinį kūrinio ar jo atlikimo naudojimą), išsiaiškinti kitų Europos Sąjungos valstybių požiūrį į privalomo kolektyvinio administravimo išplėtimą ir jo taikymo praktiką, įgyvendinant Direktyvos 790 18 straipsnį.

Projekto rengėjos nuomone, teisingam atlygiui užtikrinti pakanka jau esamo reglamentavimo (Įstatymo nuostatų, susijusių su turtinių teisių perleidimu, kompensacijas autoriams ir atlikėjams) ir Direktyvos 790 nuostatų autorių ir atlikėjų sutartinei ir derybinei padėčiai stiprinti (teisės į informaciją apie atlygį, teisės nutraukti ar pakeisti sutartį, teisės reikalauti papildomo atlygio). Toks teisingo atlygio užtikrinimo modelis pasirinktas ir kitose Europos Sąjungos šalyse (Belgijoje, Italijoje). Privalomojo kolektyvinio administravimo sritis neturi būti išplečiama labiau, nei tai tiesiogiai numato Direktyvos. Projektas atitinka Tyrimo analizę, kad teisių turėtojai tokiu atveju neturi galimybės įgyvendinti savo išimtinių teisių ar teisių į atlyginimą patys, nes praranda laisvę sudaryti sutartį, atsisakyti ją sudaryti ar pasirinkti sutarties sąlygas (žr. Tyrimo 3.5 poskyrį). Projekto rengėjos pozicija sutampa su Tyrimo išvadomis, kad nenustatyta tokių esamos kolektyvinio administravimo sistemos trūkumų, dėl kurių reikėtų siūlyti teisinio reguliavimo pokytį, ir kad savo esme privalomasis kolektyvinis administravimas yra susijęs su autorių ir atlikėjų sutarčių laisvės ir nuosavybės neliečiamumo apribojimais, prieštarauja pamatinei autorių ir atlikėjų išimtinių teisių į savo kūrybos rezultatus sampratai, todėl yra krašutinė priemonė, veiksminga ir taikytina tik tam tikrose aiškiai apibrėžtose ir siaurose autorių bei atlikėjų teisių įgyvendinimo srityse (žr. Tyrimo išvadas Nr. 1 ir Nr. 2).

Vienartinis atlygis pagal Direktyvos 790 73 konstatuojamąją dalį taip pat gali būti laikomas proporcingu atlygiu ir neturėtų būti imperatyvia taisykle. Galiojantis reguliavimas šiuo atveju numato tris būdus, kaip autorinėje sutartyje gali būti nustatomas autorinis atlyginimas: 1) procentais nuo naudotojo pajamų, gautų už kiekvieną kūrinio naudojimo būdą; 2) konkrečia pinigų suma (t. y. vienartinis atlyginimas); arba 3) kitu nurodytu būdu (žr. Įstatymo 48 straipsnio 2 dalį). Atsižvelgiant į tai, nesiūloma keisti bei griežtinti esamo teisinio reguliavimo, kadangi jis pakankamai užtikrina sutarčių laisvės principą ir Direktyvos 790 nuostatų įgyvendinimą.

Neatšaukiama teisė į atlygį tiesiogiai numatyta 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2006/115/EB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje (kodifikuota redakcija). Ši direktyva perkelta į nacionalinę teisę (žr. audiovizualinių kūrinių nuomos nuostatas Įstatymo 11 straipsnio 4 dalyje, 53 straipsnio 4 ir 5 dalyse). Direktyva 790 nenumato neatšaukiamos teisės įtvirtinimo, nors dėl to vyko Europos Komisijos diskusijos su įvairiomis Europos asociacijomis derinant direktyvos tekstą, tačiau

² <https://www.kulturostyrimai.lt/visos-temos/kulturos-politika/privalomasis-kolektyvinis-administravimas-rizikos-privalumai-ir-alternatyvos/>

sutarimo nepasiekta. Be to, teisės į atlyginimą neperleidžiamumas sutartimi prieštarauja sutarčių laisvės principui.

4.5.3.2. *Skaidrumo pareigos* esmė, kad autoriai ir atlikėjai iš šalių, kurioms suteikė licenciją arba perleido savo teises, arba iš savo teisių perėmėjų bent kartą per metus gautų naujausią, aktualią ir išsamią informaciją apie jų kūrinių ar atlikimo įrašų naudojimą (žr. Projekto 17 straipsnį). Informacija turės būti teikiama autoriams ir atlikėjams ir sublicencijavimo atvejais. Skaidrumo pareiga taikoma teisių turėtojų ir kitų sutarties šalių, kurios veikia vadovaudamosi savo interesais, individualiai sudarytiems susitarimams. Pareiga netaikytina susitarimams, kuriuos sudaro teisių turėtojai ir kolektyvinio administravimo organizacijos, nepriklausomi valdymo subjektai ar kiti subjektai, kuriems taikomos nacionalinės taisyklės, kuriomis įgyvendinama Direktyva 2014/26/ES, nes toms organizacijoms ir subjektams jau taikomos Direktyvos 2014/26/ES 18 straipsnyje nustatytos skaidrumo pareigos. Direktyvos 790 26 straipsnyje nustatytos pereinamojo laikotarpio nuostatos skaidrumo reikalavimams įsigaliooti perkeliama Projekto 51 straipsnio 2 dalimi. Projekte siūloma nustatyti bendrąją normą, todėl, siekiant teisinio aiškumo ir išvengti normų kolizijos, siūloma atsisakyti specialiųjų skaidrumo normų, įtvirtintų Įstatymo 11 straipsnio 5 dalyje, 15 straipsnio 5 dalyje, 46 straipsnio 1 dalies 7 punkte, 48 straipsnio 3 dalyje, 53 straipsnio 7 dalyje.

4.5.3.3. Autoriams ir atlikėjams siūloma galimybė turėti *teisę reikalauti papildomo atlygio* iš subjekto, su kuriuo jie sudarė sutartį dėl savo teisių naudojimo, arba tokio subjekto teisių perėmėjo, kai iš pradžių sutartas atlygis pasirodė esąs neproporcingai mažas, palyginus su visomis vėlesnėmis susijusiomis pajamomis, gautomis iš kūrinių naudojimo ar atlikimo (žr. Projekto 18 straipsnį). Teisė taikoma tuomet, kai nėra kolektyvinio susitarimo su jame numatytu mechanizmu. Netaikoma sutartims, kurias sudaro kolektyvinio administravimo organizacijos, nepriklausomi valdymo subjektai ar kiti subjektai (Direktyvos 2014/26/ES 3 straipsnio a ir b punktuose apibrėžti subjektai arba kiti subjektai, kuriems taikomos nacionalinės taisyklės, kuriomis įgyvendinama Direktyva 2014/26/ES).

4.5.3.4. Kūriniai ar jų atlikimas, kuriems buvo suteikta licencija arba teisės į juos buvo perduotos, gali būti visai nenaudojami. Kai tos teisės perduotos išimtinė tvarka, pasibaigus pagrįstam laikotarpiui, autoriai ir atlikėjai turės *teisę nutraukti sutartį ar ją pakeisti*, pavyzdžiui, atsisakyti išimtinio sutarties pobūdžio (žr. Projekto 19 straipsnį). Projekte nustatoma bendroji norma, todėl, siekiant teisinio aiškumo ir išvengti normų kolizijos, siūloma atsisakyti specialiosios normos, įtvirtintos Įstatymo 46 straipsnio 3 dalyje.

4.5.3.5. Numatoma *alternatyvi ginčų sprendimo* procedūra, pagal kurią bus nagrinėjami autorių ir atlikėjų arba jų atstovų, veikiančių autorių ir atlikėjų vardu, ginčai, susiję su skaidrumo pareigomis ir sutarčių nutraukimu ar pakeitimu. Tuo tikslu bus pasitelkiama Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių komisija, kurios funkcijos šiuo metu įtvirtintos Įstatymo 72³⁰ straipsnyje. Taip siekiama sumažinti teismų darbo krūvį bei palengvinti prieigą prie efektyvaus ginčų sprendimo.

4.6. Svarbu pažymėti, kad Projekte atlikta techninė pataisa Įstatymo 78 straipsnio 8 dalyje³, kuria sprendžiant normų koliziją, kai bendroji taisyklė nustatyta įstatyme (nelegalių svetainių blokavimas leidžiamas tik su teismo sankcija), o išimtis iš jos (dinaminiam blokavimui atskiros teismo sankcijos nereikia) – poįstatyminiame teisės akte⁴ (toliau – Aprašas). Įstatymo 78 straipsnio 8 dalis suteikia galimybę Lietuvos radijo ir televizijos komisijai duoti privalomus nurodymus interneto prieigos paslaugų teikėjui blokuoti tinklalapius, kuriuose yra skelbiamas autorių teises pažeidžiantis turinys, tik gavus Vilniaus apygardos administracinio teismo sankciją (toliau – Teismas). Aprašo 9 punktas leidžia taikyti dinaminį blokavimą (blokuoti veidrodines nelegalių svetainių kopijas). Užblokavus su Teismo sankcija originalią svetainę (pvz., Filmai.in), blokuojama ir jo kopija (pvz., Filmai.eu).

³ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 78 straipsnio pakeitimo įstatymas (įsigalioja 2021-11-01).

⁴ 2019 m. lapkričio 25 d. LR kultūros ministro įsakymas Nr. IV-771 „Dėl privalomų nurodymų taikymo interneto prieigos paslaugų teikėjams tvarkos aprašo patvirtinimo“.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengti

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai
Nėra.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Taikant autorių teisių išimtį *tekstų ir duomenų gavybai mokslinių tyrimų tikslais* padės siekti mokslinių laimėjimų ir inovacijų, o taikant išimtį *tekstų ir duomenų gavybai kitais tikslais* padės Lietuvoje plėtoti duomenų analizę ir prisidės prie Lietuvos dirbtinio intelekto strategijos⁵ įgyvendinimo.

Kilmės šalies principo taikymas, kai transliuojančiosios organizacijos teikia internetines transliavimo paslaugas, padės verslui lengviau prisitaikyti prie naujų techninių taisyklių ir yra pagrindinis elementas, leidžiantis plėtoti paslaugų teikimą visoje Europos Sąjungoje išvengiant teisinės fragmentacijos, užtikrinantis teisinį tikrumą bei efektyvų turimų investicijų panaudojimą. Principo esmė yra ta, kad teisės, reikalingas įtraukti tam tikras programas į transliuotojo internetines paslaugas (vienalaikio transliavimo arba laidų įrašų peržiūros paslaugas) reikės įgyti tik pagrindinėje transliuotojo įsisteigimo šalyje, o ne visose Europos Sąjungos valstybėse narėse, kuriose transliuotojas nori programas padaryti prieinamas.

Autorių ir atlikėjų specialiųjų teisių reglamentavimas individualiuose turintuose santykiuose (teisė *gauti informaciją apie panaudojimą ir pajamas*, teisė *reikalauti papildomo atlyginimo*, kai iš pradžių sutartas atlygis, palyginus su vėlesnėmis gautomis pajamomis, tampa neproporcingai mažas, teisė *nutraukti ar pakeisti sutartį, kai kūrinys ar gretutinių teisių objektas nenaudojamas*) sudarys palankesnes sąlygas Lietuvos audiovizualinių kūrinių, leidybos ir kitų su kūrybiškumu susijusių industrijų plėtrai.

Leidimų įvedimas už elektroninių spaudos leidinių naudojimą internete sudarys galimybes elektroninės spaudos leidėjams gauti pajamų už tokį naudojimą, daugiau investuoti į turinio gamybą.

Licencijavimo reikalavimai už saugomo turinio, kai jį įkelia interneto platformų naudotojai, naudojimą internete, sudarys galimybes teisių turėtojams už tokį naudojimą gauti tinkamą atlygį, suvienodins interneto platformų konkuravimo sąlygas, skatins sąžiningesnę turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų rinką. Lietuvoje kol kas nėra įsisteigusių turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų, todėl šiuo metu nėra galimybių objektyviai įvertinti, kaip Projekte numatyta pareiga gali paveikti verslo sąlygas ir (ar) jo plėtrą.

Projekte numatytos nuostatos skatina kultūros paveldo įstaigų bendradarbiavimą su kitais ūkio subjektais (žr. Projekto 48 straipsnį, kuriuo Įstatymas papildomas VIII skyriumi, konkrečiai, papildomo Įstatymo 98 straipsnio 2 dalį). Įgyvendindamos savo veikloje viešo intereso misiją, susijusią su kūrinių ir kitų objektų, kuriais nebeprekiuojama, panaudojimu, šios įstaigos turės teisę įstatymų nustatyta tvarka su kitais asmenimis sudaryti bendradarbiavimo, partnerystės, paslaugų ir kitas sutartis. Tai suteiks galimybę verslo subjektams dalyvauti kūrinių ir kitų objektų, kuriais nebeprekiuojama, skaitmeninimo ir viešo paskelbimo procesuose.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

⁵ [https://eimin.lrv.lt/uploads/eimin/documents/files/DI_strategija_LT\(1\).pdf](https://eimin.lrv.lt/uploads/eimin/documents/files/DI_strategija_LT(1).pdf)

Projektu siūloma iš dalies pakeisti ir papildyti Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą Nr. VIII-1185. Kitų teisės aktų pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės. Priėmus teikiamą Projektą, bus parengti Įstatymo įgyvendinimui reikalingi teisės aktai, nurodyti Aiškinamojo rašto 12 punkte.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, kitų norminių teisės aktų rengimo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Sąvokos ir jas apibrėžiantys terminai derinami Terminų banko įstatymo nustatyta tvarka. Projektu keičiamos 3 sąvokos („gretutinių teisių objektas“, „gretutinių teisių subjektas“ ir „transliuojančioji organizacija“). Siūloma įtraukti 13 naujų sąvokų: 1) *elektroninės spaudos leidėjas*; 2) *elektronis spaudos leidinys*; 3) *internetinės transliavimo paslaugos*; 4) *išplėstinė licencija*; 5) *kultūros paveldo įstaiga*; 6) *mokslinių tyrimų organizacija*; 7) *neišleisti kūriniai*; 8) *retransliavimo paslaugos*; 9) *retransliuotojas*; 10) *signalų skleidėjas*; 11) *tekstų ir duomenų gavyba*; 12) *tiesioginis signalų perdavimas*; 13) *turinio dalijimosi internetu paslaugos teikėjas*.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Projektu perkeliama Direktyvos 789 ir Direktyvos 790 nuostatos neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai, Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

12.1. Iki 2021 m. gruodžio 31 d. turės būti pakeisti šie teisės aktai:

1) 2018 m. liepos 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 734 „Dėl Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo įgyvendinimo“;

2) Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. IV-467 „Dėl Kompensacijos už buvusių nenustatytų teisių turėtojų kūrinių naudojimą ekspertų komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“ (pripažintas netekusiu galios);

3) Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. liepos 17 d. įsakymas Nr. IV-480 „Dėl Kompensacijos už buvusių nenustatytų teisių turėtojų kūrinių naudojimą mokėjimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ (pripažintas netekusiu galios);

4) Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2017 m. sausio 31 d. įsakymas Nr. IV-195 „Dėl Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių komisijos nuostatų, Tarpininkavimo derybose tvarkos aprašo, Ikiteisminio ginčų sprendimų tvarkos aprašo patvirtinimo“.

12.2. Iki 2021 m. gruodžio 31 d. Vyriausybės įgaliota institucija (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. liepos 25 d. nutarimu Nr. 734 „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo įgyvendinimo“ įgaliotas Lietuvos Respublikos kultūros ministras) turės priimti šiuos poįstatyminius teisės aktus:

1) Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas „Dėl Kompensacijos už nenustatytų teisių turėtojų kūrinių naudojimą ir kūrinių, kuriais nebeprekiuojama, ekspertų komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“;

2) Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas „Dėl Nenustatytų teisių turėtojų kūrinių ir kūrinių, kuriais nebeprekiuojama, kompensavimo tvarkos patvirtinimo“;

3) Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas „Dėl Kūrinių, kuriais nebeprekiuojama, patikros, registravimo ir viešinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

4) Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas „Dėl kolektyvinio administravimo organizacijų pripažinimo pakankamai atstovaujančiomis“.

Pastaba: įgyvendinamųjų teisės aktų priėmimo terminas nesutampa su įstatymo įsigaliojimu (žr. Projekto 51 straipsnio 5 dalis), nes šie teisės aktai yra Įstatymo įgyvendinimo instrumentai, ne Direktyvų perkėlimo priemonės, jiems tinkamai parengti ir suderinti numatoma daugiau laiko (pusmetis).

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Projektui įgyvendinti lėšų poreikis neidentifikuotas, tačiau konkrečiais atvejais jų prireikus įstatymo nuostatos bus įgyvendinamos iš Kultūros ministerijai atitinkamais metais patvirtintų bendrųjų asignavimų.

14. Projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Projektą vertino Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių komisija ir rekomendavo atsisakyti naujai teikiamų leidėjo sąvokos ir blanketinės normos (kad Įstatyme vartojami, tačiau neapibrėžti, kiti terminai gali būti aiškinami pagal kitų sričių įstatymus); tikslinga įtvirtinti nuostatą, kad visas sąvokas, esančias kituose įstatymuose, kurios vienu ar kitu būdu siejasi su autorių teisėmis, aiškinti vadovaujantis Įstatymu (į šią rekomendaciją neatsižvelgta, manoma, kad reikėtų šį sprendimą palikti naujai Įstatymo redakcijai, kai bus iš esmės peržiūrimas visas reglamentavimas); papildyti bendrąsias nuostatas Įstatymo 1 straipsnyje įtraukiant ir elektroninės spaudos leidėjų gretutines teises; mokslinių tyrimų organizacijos sąvokos formuluotę papildyti pagal Direktyvos 790 konstatuojamąją dalį; elektroninės spaudos leidėjo apibrėžtyje vartojamą žodį „sukurta“ pakeisti žodžiu „leidžiama“ ir patikslinti elektroninės spaudos leidėjų teises reglamentuojantį naują Įstatymo 57¹ straipsnį: a) jo 1 dalyje vietoj žodžio „suskaitmenintos“ vartoti „skaitmeninės“ (nes tai neutralus terminas, ir platesnis už tik fizinę formą, kai vienos laikmenos forma paverčiama kita forma, rekomendacija nebeaktuali, pagal Valstybinės lietuvių kalbos komisijos rekomendacijas įtraukus į spaudos leidinio sąvoką žodį „elektroninis“); b) 57¹ straipsnio 2 dalies 3 punkte nenustatyti konkretaus 200 spaudos ženklų skaičiaus, vietoj to, įtraukti vertinamąsias nuostatas, kad labai trumpos ištraukos negali tapti leidinio pakaitalu arba nemotyvuoti skaitytojo juo domėtis (į šią rekomendaciją neatsižvelgta paslaugų teikėjų ir sektoriaus (Interneto žiniasklaidos asociacijos) prašymu, todėl paliekamas objektyvus kriterijus „labai trumpai ištraukai“ nustatyti vietoj siūlomo vertinamojo ir subjektyvaus kriterijaus, kuris apsunkintų elektroninės spaudos leidėjų derybas su Google, Facebook ir kitais); c) 57¹ straipsnyje įtvirtinti normą, nustatančią atlyginimą elektroninės spaudos leidėjams už licenciją suteikiamą visuomenės paslaugų teikėjams (į šią rekomendaciją neatsižvelgta, Direktyva 790 to nenumato, be to, atlyginimo klausimas bus sprendžiamas derybų būdu praktikoje (Prancūzijos atvejis, kai sėkmingos derybos įvyko tik konkurencijos tarybai priėmus sprendimą)); patikslinti išimtį mokymo tikslais: „saugią elektroninę aplinką“ keisti į „saugų elektroninį tinklą“ ir vietoj „studentai, moksleiviai“ vartoti „besimokantieji švietimo įstaigoje“; papildyti Autorių teisių ir gretutinių teisių komisijos funkcijas, kad ji teikia išvadas, siūlymus ir rekomendacijas nuostatų įgyvendinimui, taikymui ar tobulinimui autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių srityje.

Buvo atliktas tyrimas „Privalomasis kolektyvinis administravimas: rizikos, privalumai ir alternatyvos“ (žr. Aiškinamojo rašto 4.5.3.1. punktą).

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Projekto žodžiai: „Autorių teisių ir gretutinių teisių komisija“, „citavimas“, „elektroninės spaudos leidėjas“, „elektroninis spaudos leidinys“, „informacijos apie kūrinio panaudojimą teikimas“, „internetinės transliavimo paslaugos“, „išplėstinė licencija“, „karikatūra, parodija ir pastišas“, „kilmės šalies principas“, „kultūros paveldo įstaiga“, „kūriniai ir kiti objektai, kuriais nebeprekiuojama“, „kūrinio nenaudojimas“, „mokymo tikslais“, „mokslinių tyrimų organizacija“, „neišleisti kūriniai“, „papildomas atlyginimas“, „retransliavimo paslaugos“,

„retransliuotojas“, „signalų skleidėjas“, „tekstų ir duomenų gavyba“, „tinkamas ir proporcingas atlyginimas“, „tiesioginis signalų perdavimas“, „turinio dalijimosi internetu paslaugos teikėjas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Direktyvos 789 11 straipsnis nustato pereinamojo laikotarpio nuostatas tam tikriems galiojantiems susitarimams ar leidimams šiose naujo reguliavimo srityse: 1) kilmės šalies principo taikymas internetinėms transliavimo paslaugoms; 2) programų perdavimas tiesioginio signalų perdavimo būdu. Tai suteiks laiko papildomas interneto paslaugas teikiantiems paslaugų teikėjams (žr. Projekto 7 straipsnio reikalavimus) ir viešą paskelbimą vykdančiams signalų skleidėjams (žr. Projekto 8 straipsnio nuostatas) prisitaikyti prie naujų rinkos sąlygų. Projekto 51 straipsnio 3 ir 4 dalys nustato atitinkamą režimą, pagal kurį Projekto 7 ir 8 straipsnių nuostatos nebus taikomos tam tikriems galiojantiems susitarimams ar leidimams iškart, pakeisto Įstatymo įsigaliojimo metu, o bus taikomos vėliau.